

PÁLYAKEZDŐ DIPLOMÁSOK A MUNKAERŐPIACON

Írta
GALASI PÉTER
TIMÁR JÁNOS
VARGA JÚLIA

Galasi Péter egyetemi tanár

Timár János Professor Emeritus

Varga Júlia egyetemi docens

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi
Erőforrások Tanszék

A kutatást az Oktatási Minisztérium támogatta.

A felsőoktatás hallgatói létszámának rohamos növekedése számos nagy horderejű szabályozási, finanszírozási, szervezetfejlesztési probléma újragondolását, és egyebek mellett az oktatási kibocsátás szerkezetének és minőségének elemzését igényli. Az iskolázás kiterjedésével – az iskolába járás időtartamának meghosszabbodásával, valamint a felsőfokú képzés részvételi arányainak növekedésével – növekszik a *képzésből a munka világába való átmenet* jelentősége. Az átmenet időszakában megy végbe az iskolából kikerülő fiatalok munkaerőpiaci beilleszkedése, a fiatalok képzettségüknek, tehetségüknek, lehetőségeiknek megfelelő munkaerőpiaci pályára állása. Az átmenet folyamatában valósul meg az iskolai kibocsátás és a munkaerőpiaci kereslet szerkezetének egymáshoz igazodása.

A nemzetközi tapasztalatok szerint a fiatalok életpályájának nagyjából az első tíz esztendeje tekinthető a munka világába való átmenet részének. Ennek az időszaknak több sajátossága figyelhető meg. Először: a fiatalok jelentős része már az iskolából kikerülés előtt elkezdi munkaerőpiaci életpályáját, azaz alkalmilag, részmunkaidőben vagy teljes munkaidőben dolgozik. Emiatt az iskolai és a munkaerőpiaci életpálya "összekeveredik", illetve párhuzamosan halad a teljes idejű tanulás időszakában is. Például a 15-29 éves iskolába járó személyek közül Németországban 15 százalék, Dániában 26 százalék, Hollandiában 19 százalék volt foglalkoztatott 1998-ban (*de Broucker-Gensbittel-Mainguet, 2000*). Másodsor: növekszik az iskolai életút megszakításának, illetve a munkaerőpiacról az oktatásba történő visszatérésnek, végül a munka melletti tanulásnak a jelentősége (*Couppié-Mansuy, 2000*). E folyamat hatására – különösen a felsőoktatásban – növekszik azoknak a tanulóknak a száma, akik tanulmányaikat ideiglenesen megszakítják, és emiatt az adott iskolát nem a minimálisan szükséges idő alatt végzik el. Harmadszor: az élethosszig tartó tanulás jelentősége nő. Az átmenet időszakát ezért nem elsősorban az azonnali munkaerőpiaci elhelyezkedés, illetve a képzettségnek az alapképzésből való kikerülés után megfigyelhető munkaerőpiaci hasznosulása, hanem az életpá-

lyán megfigyelt illeszkedés, illetve hasznosulás alapján kell megítélni. Másképpen: az átmenet időszakának sikeressége azon mérhető le, milyen mértékben készíti fel az oktatás az egyéneket az élethosszig tartó tanulásra és beilleszkedésre. A megfelelő munkaerőpiaci beilleszkedés nem azonosítható a képzettségnek (alapképzési szaknak) megfelelő foglalkozás tartós gyakorlásával. Ugyanakkor az oktatásra rendelkezésre álló erőforrások szűkössége miatt, illetve az erőforrások hatékonyabb felhasználása érdekében szükséges az oktatási kibocsátás képzési szerkezetének, az egyes szakképzettségek munkaerőpiaci megtérülésének, illetve a kibocsátás és a felhasználás szerkezetének elemzése.

A fenti problémák megismeréséhez járul hozzá a felsőoktatásból kikerülő diplomások munkaerőpiaci életpályájának vizsgálata. Az életpálya-vizsgálat – szemben az egy-egy időpontban megfigyelt állományok összehasonlításával – éppen arra alkalmas, hogy adott egyének munkaerőpiaci beilleszkedését nyomon kövesse, s ezáltal a képzettségek munkaerőpiaci hasznosulásának dinamikájáról nyújtson információkat. Tanulmányunkban egy, az elmúlt évben megindult életpálya-kutatás első hullámának eredményeiről adunk rövid ismertetést. Minthogy adataink csupán egyetlen időpontra, a képzésből való kikerülést követő első év végére vonatkoznak, messzemenő következtetések levonására nem vállalkozhatunk. Az átmenet időszakáról, illetve a diplomák munkaerőpiaci hasznosulásáról egyelőre csak a munkaerőpiaci életpálya kezdeti szakaszának ismeretében fogalmazhatunk meg állításokat.

A kutatás az 1998-ban az állami felsőoktatás nappali tagozatán végzett diplomások 1999 szeptemberében megfigyelt munkaerőpiaci helyzetének (kereset, foglalkozás, a képzettség és a munka kapcsolata) megismerését célozta. Emellett információkat gyűjtöttünk az egyének iskolai életpályájáról (mely közép fokú intézményben és milyen eredménnyel végzett; mely felső fokú tanintézetbe nyert felvételt, milyen felvételi pontszámmal), valamint a munkaerőpiaci érvényesülésben vélhetően szerepet játszó egyéb jellegzetességeiről (nyelvtudás, informatikai ismeretek).

A kutatást önkitöltős (postai) kérdőívvel – kétszeri kiküldéssel – végeztük. A – mintegy 35 százalékos – válaszadási arány nemzetközi összehasonlításban jónak mondható. A kérdőívet visszaküldők összetétele természetesen nem mindenben felelt meg az alapsokaság összetételének. Ezt a problémát súlyozással korrigáltuk. Különös figyelmet fordítottunk a mintanagyságból eredő statisztikai hibák kezelésére; mint-hogy egy mintából származó minden adat intervallumbecslésnek tekinthető, azokban az esetekben, ahol az esetenként alacsony elemszám miatt az intervallumok viszonylag szélesek, a becslések alsó és felső határát adjuk meg.

1. Iskolai életpálya

A fiatal diplomások közel kétharmada középiskolai tanulmányait gimnáziumban végezte, miközben az érettségizettek kevesebb, mint fele szerez gimnáziumi érettségit. Jelentős a műszaki (12,5 százalék), valamint a kereskedelmi (8,3 százalék) szakközépiskolát végzettek aránya is. A középiskola típusa és a tudományterület közötti viszonylag szoros összefüggésre utal, hogy gimnáziumban végzett a természettudományi, valamint a bölcsészettudományi területen tanulók mintegy négyötöde, a társadalomtudományt választók kétharmada. Ugyanez az arány a műszaki tudományok esetében 39, az agrártudományokat vizsgálva pedig 47 százalék. Figyelemre méltó, hogy a válaszadók mindössze 60 százaléka kezdte meg felsőfokú tanulmányait az érettségi évében. A felsőfokú oktatási intézmény választásának mobilitási (utazási, lakhatási) költségekkel összefüggő korlátait jelzi, hogy a fiatalok 28 százaléka ugyanazon a településen választ magának felsőoktatási intézményt, ahol középiskolai tanulmányait végezte. Ez fokozottan áll Budapestre. Miközben a mintába került fiatalok 17 százaléka végezte középiskolai tanulmányait Budapesten, a fővárosban működő felsőoktatási intézményekbe kerültek 45 százaléka tanult Budapesten középiskolás korában. Ennél még plasztikusabb képet kapunk, ha azokat a fiatalokat vizsgáljuk, akik olyan településen végezték

középiskoláikat, ahol felsőfokú tanintézet is található. Azt látjuk, hogy e fiatalok közel 44 százaléka ugyanazon a településen folytatja felsőfokú tanulmányait, amely középfokú tanulmányainak is színhelyül szolgált.

2. Munkaerőpiaci státusz

A vizsgált diplomás fiatalok négyötöde foglalkoztatott (alkalmazott vagy vállalkozó), valamivel több, mint 6 százalékuk munkanélküli, és nagyjából ugyanennyi a nem tanuló inaktívak aránya. 7,6 százalékuk továbbra is iskolarendszerű képzésben tanul, vagyis az alapképzésen túlmenő további végzettség megszerzését célozza meg.

A foglalkoztatottak aránya a képzettség munkaerőpiaci értékesülésének fontos mutatója, amelyben egyszerre jelenik meg a képzettség iránti kereslet, valamint a kínálat mértéke. Alacsony foglalkoztatási szint egyaránt jelenthet alacsony keresletet (adott képzettségű egyénből "túl sok" van a piacon), illetve kínálatot (adott képzettségű egyének az adott piaci feltételek mellett nagyobb arányban választják a további tanulást, illetve az inaktív státuszt). A foglalkoztatottak tudományterületek, szakcsoportok és végzettségi szintek szerinti aránya az 1. táblázatban tanulmányozható.

1. táblázat

A foglalkoztatottak aránya tudományterület, szakcsoport és a végzettség szintje szerint

	Alsó határ	Felső határ
Agrártudományok	0,71	0,77
Egyetemi szint	0,73	0,82
Főiskolai szint	0,68	0,75
Bölcsészettudományok	0,77	0,80
<i>Bölcsész szakcsoport</i>	0,73	0,79
Egyetemi szint	0,70	0,78
Főiskolai szint	0,76	0,86
<i>Idegen nyelvi szakcsoport</i>	0,75	0,81
Egyetemi szint	0,76	0,85
Főiskolai szint	0,71	0,79

(1. táblázat folytatása)

	Alsó határ	Felső határ
<i>Tanító és óvodapedagógus</i>	0,79	0,86
<i>Testkulturális szakcsoport</i>	0,74	0,89
Egyetemi szint	0,70	0,92
Főiskolai szint	0,71	0,92
Műszaki tudományok	0,82	0,86
<i>Informatikai szakcsoport</i>	0,78	0,88
Egyetemi szint	0,68	0,85
Főiskolai szint	0,82	0,92
<i>Műszaki szakcsoport</i>	0,82	0,86
Egyetemi szint	0,78	0,85
Főiskolai szint	0,83	0,88
Művészetek	0,70	0,84
Egyetemi szint	0,72	0,88
Főiskolai szint	0,61	0,85
Orvostudományok	0,83	0,89
Egyetemi szint	0,82	0,89
Főiskolai szint	0,81	0,91
Társadalomtudományok	0,82	0,85
<i>Jogi és szociális igazgatási szakcsoport</i>	0,80	0,89
Egyetemi szint	0,85	0,94
Főiskolai szint	0,53	0,78
<i>Közgazdasági szakcsoport</i>	0,81	0,85
Egyetemi szint	0,90	0,95
Főiskolai szint	0,76	0,82
<i>Szociális szakcsoport</i>	0,72	0,90
Egyetemi szint	0,67	0,97
Főiskolai szint	0,69	0,92
Természettudományok	0,65	0,73
Egyetemi szint	0,60	0,72
Főiskolai szint	0,66	0,77
Együtt	0,79	0,81

Megjegyzés: az alsó és a felső határ az adott értéket 95 százalékos valószínűséggel tartalmazó intervallum két végpontja.

A táblázatban szereplő számok azt az intervallumot mutatják meg, amelyben a szóban forgó arány 95 százalékos valószínűséggel elhelyezkedik. Az első érték tehát az adott arány alsó, a második pedig a felső határának tekinthető. A foglalkoztatottak aránya az orvostudományi, műszaki tudományi, valamint a társadalomtudományi végzettségűek körében magas, az agrártudományi, valamint a természettudományi végzettségűek között viszonylag alacsony. A tudományterületeken belül esetenként jelentős különbségek találhatók az egyes szakcsoportok között. Ez leginkább a bölcsészettudományi végzettségűekre igaz. A becslések felső határát tekintve a bölcsészettudományokon belül a foglalkoztatottak arányának rangsora (csökkenő sorrendben): testkulturális, tanító és óvodapedagógus, idegen nyelvi, bölcsész. A végzettség szintjének (egyetemi vagy főiskolai) foglalkoztatottságra gyakorolt hatása változó; egyes tudományterületeknél, illetve szakcsoportoknál az egyetemi, másoknál a főiskolai végzettségűek foglalkoztatási aránya magasabb.

3. Képzettség és munkaerőpiaci illeszkedés

Az oktatási kibocsátás munkaerőpiaci sikerességének egyik mutatója a képzettség és a foglalkozás illeszkedése. A foglalkozás gyakorlásához szükségesnél magasabb szintű képzettség esetén a szakirodalom a túlképzés, a foglalkozás gyakorlásához szükségesnél alacsonyabb szintű képzettség esetén az alulképzés fogalmát használja. Ezt vagy a képzettség és a munka szubjektív megfelelése alapján szokták vizsgálni, amikor a megkérdezett valamilyen skálán osztályozza a képzettség és a munka közötti kapcsolat szorosságát, vagy pedig a betöltött munkakör alapján a kutató minősíti az illeszkedés mértékét. Pályakezdők munkaerőpiaci illeszkedésének, túl- illetve alulképzésének vizsgálata esetében fokozott óvatosság szükséges, hiszen ebben az esetben a vizsgált egyének munkaerőpiaci életpályájuknak éppen abban a szakaszában vannak, amikor még keresik a helyüket, ami gyakran illeszkedési szempontból sikertelen

munkaválasztási próbálkozásokban jelenik meg. A rendelkezésre álló (európai, illetve amerikai) adatok szerint jelenleg a túlképzett munkavállalók aránya 23 százalék körüli, az alulképzetteké mintegy 14 százalék (*Groot és Maassen van den Brink, 2000; Oliveira, Santos és Kiker, 2000*).

A túlképzés, illetve az alulképzés problémáját célszerű óvatosan kezelni. Egyrészt adott egyén készségeinek/képességeinek/tudásának hasznosulása nem egydimenziós probléma. Például alulképzettnek minősíthető egyén tökéletesen a “helyén” lehet, ha – mondjuk – munkaerőpiaci gyakorlata vagy meg nem figyelt készségei/képességei a látszólagos alulképzést ellensúlyozzák. Másrészt: a gyorsan változó munkaerőpiaci kereslet körülményei között az alul- vagy túlképzettség az alkalmazkodás természetes kísérőjelensége, illetve a túlképzettség az alkalmazkodás szükséges feltétele is lehet. Harmadrészt: rosszul illeszkedő (túlképzett; nem a képzettségének megfelelő foglalkozásban tevékenykedő) egyén termelékenysége, illetve keresete az adott helyen magasabb lehet, mint jól illeszkedő társáé, következésképpen a rossz illeszkedés, mind öszgazdasági, mind egyéni szempontból többlehaszonnal járhat. Végül: lehetséges, hogy bizonyos képzettségi elemek társadalmilag hasznosak, miközben munkaerőpiaci haszon nem mutatható ki (például: a pedagógus képzettségű munkanélküli “jobb minőségű” gyermeket nevel).

A túlképzés, illetve az alulképzés egyik megközelítésben a képzettségi szint és irány, valamint a foglalkozás illeszkedésével jellemezhető. Nyilvánvaló, hogy a képzettségek jelentős része számos foglalkozás betöltésére teszi alkalmassá az egyént, vagy hogy a foglalkozások jelentős része különböző képzettségekkel egyformán jól betölthető. Az egyes tudományterületeken végzetek jellemző foglalkozások szerinti megoszlását a 2. táblázat mutatja.¹

¹ A fogalkozásokat a négyszámjegyű FEOR alapján különítettük el. A 2. táblázatban csak a minimum 20 esetet tartalmazó cellákat (foglalkozásokat) tüntettük fel.

**Az egyes tudományterületeken végzetek megoszlása
jellemző foglalkozások szerint**

(az adott tudományterületen végzetek százalékában)

Agrártudományok	
Mezőgazdasági, erdészeti részegység vezetője	3,1
Mezőgazdasági, erdőgazdasági részegység közvetlen termelésirányítója	3,2
Mezőgazdasági mérnök	6,4
Együtt	12,7
Bölcsészettudományok	
Felsőfokú tanintézet tanára	2,5
Középiskolai tanár	16,8
Középfokú oktatási intézmény szakoktatója	2,7
Egyéb középfokú tanintézeti oktató	1,0
Általános iskolai tanár, tanító	20,6
Óvónő	6,9
Könyvtáros	2,1
Fordító, tolmács	2,6
Együtt	55,2
Műszaki tudományok	
Gépészmérnök	6,1
Építészmérnök	4,3
Építőmérnök	3,2
Egyéb mérnök	18,4
Szoftverfejlesztő, informatikus	5,5
Egyéb magasabb képzettséget igénylő számítástechnikai foglalkozások	3,6
Együtt	41,2
Művészetek	
Általános iskolai tanár, tanító	18,2
Orvostudományok	
Általános orvos	35,9
Fogorvos	5,8
Gyógyszerész	10,7
Gyógytornász	7,3

(2. táblázat folytatása)

Védőnő	5,2
Egyéb humán, egészségügyi foglalkozások	5,0
Állatorvos	5,1
Gyógypedagógus	4,2
Együtt	79,3
Társadalomtudományok	
Közgazdász	5,4
Adószakértő, tanácsadó	3,4
Pénzügyi szervező	4,0
Könyvvizsgáló, könyvszakértő	3,9
Üzemgazdász, ügyvitelszervező	1,7
Kereskedelmi szervező	1,7
Piackutató	3,3
Üzletkötő	1,7
Pénzügyi ügyintéző	4,6
Egyéb gazdasági ügyintéző	2,7
Kereskedelmi ügyintéző	2,1
Egyéb pénzügyi ügyintézők	2,8
Egyéb gazdasági foglalkozások	7,8
Jogász	2,1
Bírósági, ügyészségi titkár, fogalmazó	3,9
Ügyvédjelölt	2,8
Együtt	53,8
Természettudományok	
Felsőfokú tanintézet tanára	3,0
Középiskolai tanár	19,8
Középfokú oktatási intézmény szakoktatója	4,4
Egyéb középfokú tanintézeti oktató	1,4
Általános iskolai tanár, tanító	24,7
Együtt	53,3

A képzettség és a foglalkozás megfelelése – nem meglepő módon – az orvostudományi végzettségűeknél magas. Csaknem négyötödük valamilyen egészségügyi foglalkozást gyakorol. A többi tudományterületnél legfeljebb a végzettek felénél mutatható ki hasonló összefüggés. A természettudomá-

nyi végzettségűek valamivel több, mint a fele pedagógus (tanár vagy tanító); nagyjából ugyanez a helyzet a bölcsészettudományi végzettségűeknél is, itt azonban óvónők, könyvtárosok, valamint fordítók (tolmácsok) is megjelennek. A képzettség és foglalkozás megfelelésének legalacsonyabb arányát az agrártudományt tanultak körében figyelhetjük meg. Közülük a képzettségnek megfelelő három legjellemzőbb foglalkozásban mindössze a végzettek 13 százalékát találjuk. Megjegyezzük, hogy ennél nagyobb (mintegy 18 százalék) azoknak az agrártudományi végzettségűeknek az aránya, akik valamilyen gazdasági foglalkozást töltenek be.²

A másik lehetséges megközelítésben az érintettek maguk ítélik meg a képzettség és a munka kapcsolódásának szorosságát. Ötfokozatú skálán mérve átlagosan a „szubjektív” illeszkedés jónak mondható (az átlag 4,0–4,1). Igen szoros a kapcsolódás az orvostudományi és a művészeti (4,6–4,7), a leggyengébb az agrártudományi (3,5) végzettségűeknél. A többi tudományterületen a kapcsolódás szorossága átlagos.

² Ezek: közigazdász; adószakértő, tanácsadó; pénzügyi szervező; könyvvizsgáló, könyvszakértő; üzemgazdász, ügyvitelszervező; kereskedelmi szervező; piackutató; üzletkötő; egyéb gazdasági foglalkozások; pénzügyi ügyintéző; egyéb gazdasági ügyintéző; kereskedelmi ügyintéző; anyaggyártó, anyagbeszerző; egyéb kereskedelmi ügyintéző; egyéb pénzügyintéző; utazási tanácsadó, szervező, idegenforgalmi ügyintéző.

4. Képzettség és kereset

Az oktatási kibocsátás munkaerőpiaci sikerességének másik mutatója a kereset, ami a képzés pénzbeli hasznának tekinthető. A kereset fontossága nyilvánvaló, ugyanakkor célszerű figyelembe venni, hogy az csak egy hosszabb időszak (a teljes átmeneti időszak, esteleg munkaerőpiaci életpálya) egészére nézve tükrözi többé-kevésbé megfelelően a képzés pénzbeli hasznát (magyarán: egy-egy időpont keresetei félrevezetőek lehetnek, éppen az átmenettel együttjáró beilleszkedési folyamat miatt), továbbá önmagában nem mutatja a képzésből az összegazdaság, illetve az osztálytársadalom számára származó externális hasznokat (a termelékenység növekedése, bűnözés visszaszorulása, egészségjavulás stb.). Gyakran az iskolázás egyéni és társadalmi haszna nem is a bérben, hanem – mondjuk – a munkakínálatban jelennek meg (lásd pl. *Zarkin-Mroz-Bray-French, 1998*).

A keresetek alakulása jelzéseket ad az állami bérpolitika számára. Ezen belül fontos a közszolgálati (public) szektor kereseteinek alakulása. Amennyiben a közszolgálati szektorban (pl. oktatás, egészségügy, államigazgatás) a versenyszférával összehasonlítva a keresetek tartósan jóval alacsonyabbak, akkor itt kontraszelekció, azaz a jobb képességű, jobban képzett munkavállalók eláramlása következik be, illetve e munkavállalók már eleve el sem helyezkednek ebben a szektorban. Ennek számtalan kedvezőtlen következménye lehet, például ronthatja a fiatal generációk "minőségét", akár az iskolai kibocsátást, akár – mondjuk – az egészségi állapotot vizsgáljuk.

Megvizsgáltuk a fiatal pályakezdők kereseteit és a keresetek alakulását meghatározó tényezőket. Az átlagos pályakezdő fiatal *keresete* nettó mintegy havi 56 ezer Ft. Az átlag alsó határa 54, felső határa pedig 57 ezer Ft (95 százalékos valószínűségi szinten).

A pályakezdők *egyéni jellemzői* jelentősen befolyásolják a keresetek alakulását. A férfiak körülbelül 5 százalékkal magasabb keresetre számíthatnak, mint az egyébként ugyanolyan jellemzőkkel rendelkező nők. A munkáltató számára értékesebbnek tűnő, magasabb beosztásban dolgozó munkavállaló mintegy 15 százalékkal keres többet, mint egy egyébként teljesen ugyanolyan, de beosztottként dolgozó kezdő diplomás. A hosszabb munkaidő hatása ugyancsak magasabb bérben jelenik meg. A továbbképzésre érdemes pályakezdő keresete 3 százalékkal haladja meg a hasonló, de továbbképzésen részt nem vevő fiatal javadalmazását. Az angol nyelvtudás 5, a német pedig 4 százalékpontos kereseti előnyt jelent. Hasonló súlya van a számítógépes ismereteknek: a helyi hálózat használata 6, a világhálóra 5 százalékkal emeli a kereseteket. Végül a két szakképzettséggel rendelkezők előnyösebb kereseti pozíciójára utal, hogy ez a tényező önmagában 4-5 százalékkal magasabb havi bért eredményez.

Az *ágazati* hatásokban kismértékben tükröződnek termék-, illetve munkaerőpiaci konjunkturális tényezők. Az iparban elhelyezkedett pályakezdőkhöz képest a számítástechnikai ágazatban elhelyezkedő fiatal diplomások 7-9 százalékkal

magasabb keresetre számíthatnak. Ennél lényegesen nagyobb szerepe van az állami bérpolitikának: a kutatásban és fejlesztésben 35-38, a közigazgatásban 19-21, az oktatásban 20-25, az egészségügyi, szociális ellátásban 30-35, a szórakozás, kultúra, sport területén 15-22 százalékkal alacsonyabb keresetre számíthat a fiatal diplomás, mint ha az iparban helyezkedne el.

A *települési*, illetve a *foglalkozási* hatás sem jelentéktelen. A település kereseti színvonalának tíz százalékos emelkedése a pályakezdő keresetét durván 1,2-2 százalékkal növeli, a választott foglalkozás medián keresetének ugyanilyen mértékű növekedése pedig 0,5-1 százalék közötti kereseti előnyt jelent.

A pályakezdők *szakképzettsége* a kereseti színvonal fontos tényezője. A 3. táblázat az átlagos keresetek alsó és felső határát mutatja tudományterületek, szakcsoport és végzettségi szint szerint. A tudományterületeket vizsgálva három kereseti pozíciót különíthetünk el. Az első helyen álló társadalomtudományi és műszaki végzettségűek keresete a legmagasabb, a középmezőnyt az agrár- az orvos-, a bölcsészettudományi végzettségűek alkotják, végül a művészeti és a természettudományi végzettségűek következnek. A szakcsoportok rangsorában az első helyeken az informatikai és a közgazdasági, valamint a műszaki végzettségűeket találjuk, a sereghajtó a tanító és óvodapedagógus szakcsoport. Ha a szakcsoportokon belül végzettségi szinteket is megkülönböztetünk, akkor az egyetemet végzett informatikusok, közgazdászok, valamint a műszakiak keresete a legmagasabb. Utánuk a főiskolát végzett informatikusok és közgazdászok következnek. Az utolsó öt helyet a főiskolát végzett szociális és művészeti, a tanító és óvodapedagógus, a főiskolát végzett egészségügyi, végül az egyetemi végzettségű szociális szakképzettséggel rendelkező fiatalok foglalják el.

3. táblázat

**Havi nettó kereset tudományterületenként,
szakcsoportonként és végzettségi szintenként (ezer Ft)**

	Alsó határ	Felső határ
Agrártudományok	49	54
Egyetemi szint	55	63
Főiskolai szint	43	48
Bölcészettudományok	44	48
<i>Bölcészeti szakcsoport</i>	44	52
Egyetemi szint	47	58
Főiskolai szint	35	41
<i>Idegen nyelvi szakcsoport</i>	47	57
Egyetemi szint	50	62
Főiskolai szint	41	55
<i>Tanító és óvodapedagógus</i>	35	39
<i>Testkulturális szakcsoport</i>	39	49
Egyetemi szint	39	55
Főiskolai szint	37	50
Műszaki tudományok	65	70
<i>Informatikai szakcsoport</i>	70	84
Egyetemi szint	90	121
Főiskolai szint	57	69
<i>Műszaki szakcsoport</i>	63	69
Egyetemi szint	72	84
Főiskolai szint	56	63
Művészetek	36	47
Egyetemi szint	37	52
Főiskolai szint	29	40
Orvostudományok	42	48
Egyetemi szint	45	53
Főiskolai szint	34	39
Társadalomtudományok	66	71
<i>Jogi és szociális igazgatási szakcsoport</i>	40	61
Egyetemi szint	41	64
Főiskolai szint		

(3. táblázat folytatása)

<i>Közgazdasági szakcsoport</i>	70	75
Egyetemi szint	85	94
Főiskolai szint	62	67
<i>Szociális szakcsoport</i>	34	54
Egyetemi szint	34	36
Főiskolai szint	31	40
Természettudományok	39	43
Egyetemi szint	39	46
Főiskolai szint	36	43
Együtt	54	57

Megjegyzés: az alsó és a felső határ azt az intervallumot jelöli, amelyben az adott érték 95 százalékos valószínűséggel elhelyezkedik.

Hivatkozások

DE BROUCKER, P., GENSBITTEL és MAINGUET (2000): Déterminants scolaires et analyse de la transition, Document préparé pour l'Assemblée générale du Projet des Indicateurs de l'OCDE. Tokyo, 11–13 septembre 2000.

COUPPIÉ és MANSUY (2000): Les enquêtes communautaires sur les forces de travail comme source de données comparatives sur la transition. Présentation au colloque international Données comparatives sur la transition école-emploi. OCDE, Paris, 21–23 juin 2000.

GROOT, W. és MAASSEN VAN DEN BRINK, H. (2000): Overeducation in the labour market: a meta-analysis. *Economics of Education Review* 19 (2), 149–158.

MENDES DE OLIVEIRA, M., SANTOS, M.C. és KIKER, B.F. (2000): The role of human capital and technological change in overeducation. *Economics of Education Review* 19 (2), 199–206.

ZARKIN, G. A. et al (1998): The relationship between drug use and labor supply for young men. *Labour Economics* 5 (4), 385–409.

